

ROCZNIK TOMISTYCZNY
6 (2017)

ROCZNIK TOMISTYCZNY
6 (2017)

ΘΩΜΙΣΜΟΣ ΤΑ ΧΡΟΝΙΚΑ
ANNARIUS THOMISTICUS
THOMISTIC YEARBOOK
THOMISTISCHE JAHRBUCH
ANNUAIRE THOMISTIQUE
ANNUARIO TOMISTICO
TOMISTICKÁ ROČENKA

ROCZNIK TOMISTYCZNY

6 (2017)

Naukowe Towarzystwo Tomistyczne
WARSZAWA

KOMITET REDAKCYJNY / EDITORIAL BOARD:

Michał Zembrzusi (sekretarz / secretary), Magdalena Płotka (zastępca redaktora naczelnego / deputy editor), Dawid Lipski, Izabella Andrzejuk, Artur Andrzejuk (redaktor naczelnny / editor-in-chief)

RADA NAUKOWA / SCIENTIFIC COUNCIL:

Adam Wielomski, Stanisław Wielgus, Antoni B. Stępień, Sławomir Sobczak, Arkady Rzegocki, Andrzej Maryniarczyk, Marcin Karas, Krzysztof Kalka, Marie-Dominique Goutierre, Mieczysław Gogacz, Paul J. Cornish, Mehmet Zeki Aydin, Artur Andrzejuk, Anton Adam.

RECENZENCI / REVIEWERS

Antoni B. Stępień, Karolina Ćwik, Paul J. Cornish, Tomasz Pawlikowski, Marie-Dominique Goutierre, Piotr Mazur, Grzegorz Hołub, Andrzej Jonkisz, Marek Prokop

REDAKCJA JĘZYKOWA / LANGUAGE EDITORS

Elżbieta Pachciarek (j. polski), Bernice McManus-Falkowska, Magdalena Płotka (j. angielski), Christel Martin, (j. francuski), Michał Zembrzusi (greka, łacina)

PROJEKT OKŁADKI

Mieczysław Knut

OPRACOWANIE GRAFICZNE, SKŁAD I ŁAMANIE

Maciej Głowacki

© Artur Andrzejuk / Naukowe Towarzystwo Tomistyczne (wydawca / editor)

Warszawa 2017

ISSN 2300-1976

Rocznik Tomistyczny ukazuje się dzięki pomocy Jacka Sińskiego

Redakcja Rocznika Tomistycznego

ul. Klonowa 2/2 05-806 Komorów POLSKA

Druk i dystrybucja:

WYDAWNICTWO von borowiecky

05-250 Radzymin

ul. Korczaka 9E

tel./fax (0 22) 631 43 93,

tel. 0 501 102 977

www.vb.com.pl e-mail: księgarnia@vb.com.pl

WYDAWNICTWO
von borowiecky

Spis treści

Od Redakcji.....	11
Corrigenda et addenda.....	12
Artur Andrzejuk	
Istnienie pierwszym aktem bytu	13

Rozprawy i artykuły

Richard Kalka	
Structure metaphysique de la relation chez Thomas d'Aquin.....	29
Karolina Ćwik	
Wpływ wcielenia Słowa na rozumienie wszechmocy Boga w ujęciu św. Tomasza z Akwinu.....	47
Izabella Andrzejuk	
Kontemplacja i poznanie <i>per raptum</i> . Tomaszowe źródła rozumienia istoty doświadczenia mistycznego	59
Michał Zembrzusi	
Tomaszowy argument „z blokowania” za niematerialnością działań intelektu	77
Artur Andrzejuk	
Struktura bytu w <i>Summa contra Gentiles</i> Tomasza z Akwinu.....	99
Ewa A. Pichola	
Realizm fenomenologiczny Dietricha von Hildebranda wobec realizmu metafizycznego św. Tomasza z Akwinu.....	121
Izabella Andrzejuk	
Tomaszowe rozumienie przyjaźni jako <i>amicitia</i> i <i>caritas</i> . Człowiek w relacjach z Bogiem i z drugim człowiekiem.....	133
Marcin Karas	
Z dziejów arystotelizmu chrześcijańskiego w Polsce. Porównanie kosmologii św. Tomasza z Akwinu i ks. Benedykta Chmielowskiego.....	153
Tomasz Pawlikowski	
Mistyk i działacz religijny w ujęciu ks. Aleksandra Ułowicza.....	167
Jan Pociąg	
Relacja materii i ruchu w ujęciu Tadeusza Wojciechowskiego i Alberta Mitterera	189
Kingsley Ch. Ekeocha	
The method for the discovery of the absolute transcendental properties of being in Mieczysław Albert Krąpiec's metaphysics	207

Sprawozdania i recenzje

Jakub Kořka

Sprawozdanie z Sympozjum ku czci řw. Tomasza z Akwinu w 743 rocznicę jego řmierci
pt. „Tomasz z Akwinu: wczoraj - dziś - jutro”..... 233

Michał Zembrzusi

Sprawozdanie z sympozjum naukowego „Tomizm konsekwentny” ku czci Profesora
Mieczysława Gogacza w dziewięćdziesięciolecie jego urodzin 239

Izabella Andrzejuk

Recenzja: Piotr Stanisław Mazur, *Zarys podstaw filozofii człowieka. Antropologiczne
zastosowanie metody separacji*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2016, stron 216 243

Artur Andrzejuk

Filozoficzna etyka z *Summy teologii* (jeszcze raz) po polsku [Recenzja przekładów
W. Galewicz] 249

Artur Andrzejuk

Recenzja: Arkadiusz Gudaniec, *U podstaw jedności bytowej człowieka. Studium z metafizyki
osoby*, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2016, stron 520..... 261

Artur Andrzejuk

Recenzja: Kazimierz Mikucki, *Tomizm w Polsce po II wojnie światowej*, Księgarnia
Akademicka, Kraków 2015, stron 366..... 267

Artur Andrzejuk

Recenzja: Ryszard Polak, *Człowiek i moralność w myřli Jacka Woronieckiego OP. Filozoficzne
podstawy katolickiej etyki wychowawczej i jej zasady*, Wydawnictwo „von borowiecky”,
Warszawa-Radzymin 2017, stron 566..... 275

Artur Andrzejuk

Recenzja: Paweł M. řwiecki, *Teleologia poznania intelektualnego według Tomasza z Akwinu*,
Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2015, stron 216..... 279

Artur Andrzejuk

Tomizm biblijny [Recenzja dwóch przekładów komentarzy do *Corpus Paulinum*]..... 283

Jacek Grzybowski

Analityka i tomizm. Czy możliwości mogą mieć akty? Wokół książki Michała Głowi
Możliwości i ich akty. Studium z tomizmu analitycznego (Oficyna Wydawnicza ATUT,
Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, Wrocław 2016, stron 380)..... 293

Tomasz Pawlikowski

Recenzja: *Logika Marcina řmigleckiego. Wprowadzenie, przegląd zagadnień, antologia tekstów*,
opracowali Roman Darowski SJ i Franciszek Bargieł SJ, Akademia Ignatianum
w Krakowie, Wydawnictwo WAM, Kraków 2016, stron 316..... 299

Michał Zembrzusi

Recenzja: Aleksander Lisowski, *Transcendentalia jako przejawy aktu istnienia bytu
w metafizyce řw. Tomasza z Akwinu*, Iota Unum, Warszawa 2015, stron 136..... 303

Michał Zembrzusi

Recenzja: Edmund Morawiec, *Wybrane filozoficzne koncepcje rozumu ludzkiego
i racjonalność*, Wydawnictwo Liber Libri, Warszawa 2014, stron 195..... 311

Michał Zembrzusi

Recenzja: Piotr Roszak, Jörgen Vijgen, *Reading Sacred Scripture with Thomas Aquinas.
Hermeneutical Tools, Theological Quaestiones And New Perspectives*, Brepols 2015, pp. 608..... 315

Natalia Herold

Recenzja: Stanisław Gałkowski, *Długomyślność. Wprowadzenie do filozofii wychowania*,
Akademia Ignatianum w Krakowie, Wydawnictwo WAM, Kraków 2016, stron 328..... 321

Polemiki i dyskusje

Mateusz Penczek

Kilka uwag polemicznych w odpowiedzi na recenzję mojej książki *Wola i intelekt*
w filozofii Tomasza z Akwinu..... 331

Nota o autorach.....345

Table of Contents

Editorial	11
Corrigenda et addenda.....	12
Artur Andrzejuk	
Existence as the first act of being	13

Dissertations and articles

Richard Kalka	
The metaphysical structure of relation by Thomas Aquinas	29
Karolina Ćwik	
Influence of Incarnation of the Word of God on understanding God's omnipotence according to St. Thomas Aquinas.....	47
Izabella Andrzejuk	
Contemplation and cognition <i>per raptum</i> . Thomas's sources of understanding the essence of the mystical experience	59
Michał Zembrzuski	
Aquinas's impediment argument for the immateriality of the intellect.....	77
Artur Andrzejuk	
Structure of being in <i>Summa contra Gentiles</i> by Thomas Aquinas	99
Ewa A. Pichola	
Dietrich von Hildebrand's Phenomenological Realism in Discussion with St. Thomas Aquinas' Metaphysics	121
Izabella Andrzejuk	
The Thomas Aquinas' Understanding of Friendship as <i>amicitia</i> and <i>caritas</i> . The Man's Relations with God and with other Man.....	133
Marcin Karas	
From the History of Christian Aristotelianism in Poland. Comparisons of Cosmology St. Thomas Aquinas' and Fr. Benedict Chmielowski.....	153
Tomasz Pawlikowski	
Mystic and religious activist in the view of Aleksander Usowicz CM	167
Jan Pociąg	
Albert Mitterer's and Tadeusz Wojciechowski's Concepts of the Interdependence of Matter and Motion	189
Kingsley Ch. Ekeocha	
The method for the discovery of the absolute transcendental properties of being in Mieczysław Albert Krąpiec's metaphysics	207

Reports and Reviews

Jakub Kořka

The Report of the Symposium in Honor of St. Thomas Aquinas, 743th Anniversary of his Death. 'Thomas Aquinas: Yesterday – Today – Tomorrow' 233

Michał Zembrzusk

The Report of the Symposium „Consequential Thomism” Dedicated to Professor Mieczysław Gogacz in the Ninety Years of His Birth 239

Izabella Andrzejuk

Review: Piotr Stanisław Mazur, *Zarys podstaw filozofii człowieka. Antropologiczne zastosowanie metody separacji*, Księgarnia Akademicka, Cracow 2016, pp. 216..... 243

Artur Andrzejuk

Philosophical Ethics in *Summa theologiae* (Once Again) in Polish. [Review of W. Galewicz Translations] 249

Artur Andrzejuk

Review: Arkadiusz Gudaniec, *U podstaw jednořci bytowej człowieka. Studium z metafizyki osoby*, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2016, pp 520..... 261

Artur Andrzejuk

Review: Kazimierz Mikucki, *Tomizm w Polsce po II wojnie řwiatowej*, Księgarnia Akademicka, Cracow 2015, pp. 366..... 267

Artur Andrzejuk

Review: Ryszard Polak, *Człowiek i moralnořć w myřli Jacka Woronieckiego OP. Filozoficzne podstawy katolickiej etyki wychowawczej i jej zasady*, Wydawnictwo „von borowiecky”, Warsaw-Radzymin 2017, pp. 566..... 275

..Artur Andrzejuk

Review: Paweł M. řwięcki, *Teleologia poznania intelektualnego według Tomasza z Akwinu*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2015, pp. 216..... 279

Artur Andrzejuk

Biblical Thomism. [Review of Commentary in *Corpus Paulinum* Translations] 283

Jacek Grzybowski

Analytic and Thomism. Can potentials have acts? Around Michał Głowała Book *Mořnořci i ich akty. Studium z tomizmu analitycznego* (Oficina Wydawnicza ATUT, Wrocławskie Wydawnictwo Ořwiatowe, Breslau 2016, pp. 380)..... 293

Tomasz Pawlikowski

Review: *Logika Marcina řmigleckiego. Wprowadzenie, przegląđ zagadnień, antologia tekstów*, opracowali Roman Darowski SJ i Franciszek Bargieł SJ, Akademia Ignatianum w Krakowie, Wydawnictwo WAM, Cracow 2016, pp. 316..... 299

Michał Zembrzusk

Review: Aleksander Lisowski, *Transcendentalia jako przejawy aktu istnienia bytu w metafizyce řw. Tomasza z Akwinu*, Iota Unum, Warsaw 2015, pp. 136. 303

Michał Zembrzusk

Review: Edmund Morawiec, *Wybrane filozoficzne koncepcje rozumu ludzkiego i racjonalnořć*, Wydawnictwo Liber Libri, Warsaw 2014, pp 195..... 311

Michał Zembrzusk

Review: Piotr Roszak, Jřrgen Vijgen, *Reading Sacred Scripture with Thomas Aquinas. Hermeneutical Tools, Theological Quaestiones And New Perspectives*, Brepols 2015, pp. 608..... 315

Natalia Herold

Review: Stanisław Gałkowski, *Długomyślność. Wprowadzenie do filozofii wychowania*,
Akademia Ignatianum w Krakowie, Wydawnictwo WAM, Cracow 2016, pp. 328..... 321

Controversy and Discussions

Mateusz Penczek

Some Polemical Remarks in Response to the Review of My Book *Wola i intelekt*
w filozofii Tomasza z Akwinu..... 331

Note about authors..... 345

Recenzja

Piotr Stanisław Mazur, *Zarys podstaw filozofii człowieka. Antropologiczne zastosowanie metody separacji*,
Księgarnia Akademicka, Kraków 2016, stron 216.

Książka Piotra Mazura składa się z pięciu rozdziałów, wstępu, zakończenia, bibliografii oraz indeksów (rzeczowych i osobowych). Kolejne rozdziały zostały tak zaplanowane, że stopniowo wprowadzają czytelnika w podejmowaną problematykę. Temat każdego następnego rozdziału właściwie stanowi konsekwencję tego, jakie tematy zostały podjęte w części go poprzedzającej. Samo zaś *Zakończenie* w pełni na ten tytuł zasługuje, gdyż jest syntetycznym podsumowaniem całości rozważań.

Przed wszystkim wydaje się zasadne, aby na początku recenzji wskazać na cel książki, ustalony przez samego jej Autora. Cel ten bowiem wyznacza kolejność i treść poszczególnych rozdziałów. Mazur cel ów umieszcza w ukazaniu bytowej struktury człowieka (pierwszych, stanowiących go pryncy-

piów), by było wolne od „determinacji tkwiących w samej filozofii” (s. 193). Tym samym – jak się wydaje – Autor stara się wrócić do klasycznie uprawianej filozofii, określanej swego czasu mianem *philosophia perennis*. Uważa także, że do tego celu najlepiej da się zastosować metodę separacji metafizycznej, która w poznaniu ukazuje ludzkie *compositum*, akcentując jego jedność i realność.

Pierwszy rozdział książki zawiera prezentację nowożytnych i współczesnych koncepcji filozoficznych człowieka. Wśród tego tła dla autorskich ujęć P. Mazura odnajdziemy takich autorów, jak: R. Descartes, I. Kant, R. Dawkins, D. Dennett, D. Parfit, J.P. Sartre, J. Tischner. Niektórzy z nich wprost konstruowali filozoficzne ujęcia człowieka i jego przyczyn, inni stanowili inspirację dla rozwiązań filozoficznych w tej dzie-

dzinie. Warto dodać, że już w pierwszym rozdziale ujawnia się tak charakterystyczna dla Mazura postawa dyskusji z poglądami na temat struktury człowieka, zaczerpniętymi z nauk szczegółowych.

Rozdział drugi jest poświęcony doświadczeniu człowieka. Autor podejmuje tu zarówno temat doświadczenia zewnętrznego, jak i wewnętrznego, wskazując zarazem na komplementarność obu. Zwraca on również uwagę, że zewnętrzne doświadczenie, będąc poznaniem zmysłowym i dostarczając danych zmysłowych, nie wyczerpuje w pełni poznawczego ujęcia człowieka. Co więcej, poznanie zewnętrzne zyskuje swoje uzupełnienie właśnie w świetle danych poznania wewnętrznego, które jest tu określane jako „doświadczenie podmiotowe” („doświadczenie własnego «ja»”). Rozwinięta w tym rozdziale problematyka zawiera również pewne propozycje terminologiczne, warte doprecyzowania, jak „jaźń” oraz „świadomość”. Jeśli bowiem zamierzamy odwoływać się do filozofii klasycznej – a to Autor deklaruje – należałoby określić, co właściwie oznaczają te terminy. O ile jeszcze pojawiają się jakieś określenia „świadomości”, o tyle „jaźń” jest tak traktowana, jakby to był termin sam przez się oczywisty, niewymagający wyjaśnienia. Tymczasem – jak się wydaje – oba te określenia nie są precyzyjne. Co bowiem miałyby oznaczać w ramach klasycznie uprawianej filozofii? Czy są bytami (samodzielnymi, niesamodzielnymi); czy są aktami władz ludzkich? Skoro jaźń ma jakieś akty (s. 75), to oznaczałoby raczej, że jest pewną sferą możliwości człowieka (np. władzą), lecz to w jakiś sposób nie przystaje do opisów Autora na

ten temat. Podobny problem jest ze świadomością, która zdaniem Mazura „odgrywa kluczową rolę w doświadczeniu wewnętrznym” (s. 77). Oznacza to, że jest czymś ważnym. Zatem tym bardziej czytelnika interesowałoby, czym. Wydaje się, że przytoczone określenia: „Świadomość i samowiedza nie są komplementarnymi biegunami”; „[świadomość] nie jest intencjonalna”; „świadomość siebie (*samowiedza*)”; „świadomość [towarzyszy wszystkim aktom podmiotowym] i jest „subiektywnym odzwierciedleniem obiektywnej rzeczywistości” (s. 77) nie przynoszą jednoznacznego wyjaśnienia, czym świadomość jest w swej istocie, choć zbliżają ją do jakiegoś rodzaju sprawności (czyli aktów władz człowieka).

Przedmiotem kolejnego, trzeciego, rozdziału jest temat separacji metafizycznej i jej zastosowanie do poznawczego ujęcia bytowych pryncypiów człowieka. Zgodnie z zarysowanymi przez Autora książki celami publikacji jest to rozdział kluczowy. Piotr Mazur precyzuje w nim istotę tomistycznej separacji, stosowaną w jej ramach metodę i odróżnia ją od abstrakcji jako propozycji arystotelesowskiej. W tym rozdziale także łączy separację z sądem egzystencjalnym, uznając go za punkt wyjścia procesu separacji. W ramach zaś samej separacji odróżnia jej poszczególne etapy, w których można wymienić analizę treści sądów egzystencjalnych oraz tak zwaną intuicję intelektualną, będącą określeniem bytu jako bytu. Proces separacji pozwala wskazać na wewnętrzną strukturę bytu (w tym bytu ludzkiego) składającego się z istoty i istnienia. W separacji – jak zauważa Autor – ważny staje się zarówno

sąd egzystencjalny podmiotowy, jak i przedmiotowy, ponieważ w pierwszym przypadku realizuje się odróżnienie treści od istnienia; w drugim zaś uświadomienie sobie, że istnienie podmiotowe (subiektywne – „ja istnieję”) oraz istnienie przedmiotowe (obiektywne – „Jan istnieje”) są odmiennymi sposobami doświadczenia tego samego istnienia. Konkluzja ta jest zarazem wyraźną próbą „pogodzenia” fenomenologii z tomizmem. Zdaniem Mazura bowiem oba wymienione typy separacji wymagają, by w zastosowaniu do filozofii człowieka posłużyć się „fenomenologią istniejącego podmiotu” oraz „metafizyką istniejącego podmiotu” (s. 17).

Nasuwać się jednak pytania odnośnie do tematu doświadczenia i sądu egzystencjalnego, a także do tematu separacji. Pierwsze przednaukowe poznawcze ujęcie człowieka, jakim jest doświadczenie, wcale nie musi być jednoznaczne. Przecież zetknięcie z człowiekiem nie zaowocuje analogicznie tym samym obrazem bytowej struktury człowieka w każdym poznającym. Jeśli ów obraz byłby ten sam, to nie mielibyśmy metafizyki Platona i różnej od niej metafizyki Arystotelesa. Zatem już tu pojawia się różnica. Jak się wydaje, sam Autor ma tego świadomość, gdyż w rozdziale drugim swojej książki umieszcza podrozdział o znaczącym tytule: *Uwarunkowania doświadczenia* (s. 61). Czy rzeczywiście ów „bezpośredni poznawczy” kontakt człowieka z rzeczywistością (czyli doświadczenie) może potem stanowić podstawę jego racjonalności? Taki sposób ujmowania rzeczywistości raczej sprzyja jej relacyjnemu ujmowaniu, myśleniu relacjami, a nie bytami.

Zatem nie doprowadzi nas do ich struktury ontycznej i nie doprowadzi także do myślenia refleksyjnego. Drugą kwestią są same sądy egzystencjalne jako bezpośrednie ujęcie poznawcze istnienia bytu. Jak się wydaje, stwierdzeniem „A istnieje” co najwyżej wyrażamy realność jakiegoś bytu, która nas odsyła do istnienia jako jego przejawu. Gdybyśmy potrafili bezpośrednio ująć istnienie bytów, zapewne byśmy także ujmowali bezpośrednio istnienie Boga, a przecież tak nie jest. Sąd egzystencjalny więc odnosi się raczej do stwierdzenia realności jakiejś istoty poznawanego bytu. Poza tym już samo to wyrażenie, niosące ze sobą pewną treść, wiedzę, jest czymś wtórnym w stosunku do tego, co się zdarzało – zetknięcia bytów, a sformułowanie „A istnieje” będzie już skutkiem tego zetknięcia, a zatem jakimś pośrednim poznaniem. Taka jest zresztą specyfika ludzkiej aktywności poznawczej – ujmujemy najpierw istoty bytów, a w nich przejawy istnienia (jak: realność, odrębność, jedność itp.). Można więc się zgodzić, że w ramach sądu egzystencjalnego poznajemy istotę bytu powiązaną z istnieniem, przenikniętą realnością, a więc subsystemem. W ten sposób jakoś zarazem (pośrednio) docieramy do aktu istnienia.

Inną jeszcze kwestią jest metoda separacji w odkrywaniu pierwszych elementów strukturalnych, stanowiących człowieka. Warto bowiem zaznaczyć wyraźnie, że jest ona usytuowana w porządku poznawczym, a nie bytowym. Zapewne dzięki niej docieramy do pryncypiów bytu ludzkiego, ale właśnie w takiej kolejności, jaką nam narzuca sama czynność poznawcza. Tymczasem po-

rządek poznawania jest odwrotny do porządku bytowania. Wydaje się, że warto o tym pamiętać właśnie w przypadku stosowania metody separacji.

W rozdziale czwartym przedmiotem rozważań Piotr Mazur czyni fenomenologiczne sposoby dochodzenia do stwierdzenia faktu istnienia ludzkiego. W ten sposób rozdział trzeci i czwarty spina pewnego rodzaju klamrą problematyka separacji, gdyż właśnie to, co w ramach separacji należy do problematyki fenomenologicznej (fenomenologii istnienia), zostało tu związane z tematem doświadczenia bycia człowiekiem.

Zdaniem Autora książki efekty wynikające z doświadczenia bycia człowiekiem prowadzą nas do tematu natury podmiotu, o którego realność pytamy. Tak więc rozdział piąty zawiera w raczej rozbudowaną problematykę istoty człowieka i jej specyficznych aktów niż temat istnienia człowieka jako jego elementu strukturalnego i wynikających z tego konsekwencji. Wśród wymienionych tu tematów pojawia się też problematyka osoby. Autor w tej kwestii podąża za ujęciami Boecjusza, określającego osobę jako jednostkową substancję o rozumnej naturze. Oznacza to zarazem, że Boecjusz mimo wielokrotnego zaznaczania na kolejnych stronach książki wagi istnienia jako elementu strukturalnego człowieka, pozostaje w określeniu

osoby ludzkiej na terytorium wyznaczonym przez Arystotelesa (człowiek jako *animal rationale*). Wydaje się jednak, że Tomasz z Akwinu wskazywał na większe znaczenie w rozumieniu osoby aktu istnienia¹. Wydaje się, że warto byłoby przynajmniej o tym w książce wspomnieć, choćby właśnie z powodu egzystencjalnego wymiaru jego propozycji (akcentu na wyjątkową rolę aktu istnienia), o który to wymiar tak upomina się Piotr Mazur.

Ta krótka prezentacja nie wyczerpuje oczywiście całego zakresu problematyki zawartej w książce i bogactwa ujęć, prezentowanych przez Autora. Publikacja bowiem jest szeroko i ambitnie zrealizowana: poczynawszy od polemicznych fragmentów, gdzie Mazur dyskutuje ze stanowiskami przyrodniczymi na temat struktury człowieka (wręcz niekiedy z pewnego rodzaju „biologizmem”), poprzez swobodną prezentację wybranych stanowisk tomistycznych (reprezentowanych przez szkołę lubelską) czy fenomenologicznych. Jego własna propozycja połączenia metody fenomenologicznej i tomistycznej na terenie filozofii człowieka jest na kolejnych stronach książki gruntośnie i profesjonalnie uzasadniana. Niemniej jednak pomysł Autora na takie połączenie w dziejach filozofii już się pojawiał. Przykładem może tu służyć choćby książka Karola Wojtyły *Osoba*

¹ Co dość obszernie rozwinął na przykład Mieczysław Gogacz, zob.: M. Gogacz, *Wokół problemu osoby*, Warszawa 1984. Książka jest także dostępna w wersji internetowej: http://katedra.uksw.edu.pl/gogacz/ksiazki/wokol_problemu_osoby.pdf (data dostępu: 28.08.2017); M. Gogacz, *Człowiek i jego relacje* (materiały do filozofii człowieka), Warszawa 1985. Książka jest dostępna w wersji internetowej: http://katedra.uksw.edu.pl/gogacz/ksiazki/czlowiek_i_jego_relacje.pdf (data dostępu: 28.08.2017); M. Gogacz, *Próba heurezy subsystemy i osoby (Wprowadzenie)*, w: „Opera philosophorum mediae aevi”, t. 8, *Subsystema i osoba według św. Tomasza z Akwinu*, red. M. Gogacz, Warszawa 1987, s. 9 – 16. Tekst jest dostępny również w wersji internetowej: http://katedra.uksw.edu.pl/opera/tom_8/gogacz_proba_heurezy_subsystemy_i_osoby.pdf (data dostępu: 28.08.2017).

i czyn czy ujęcia Antoniego B. Stępnia². Także problematyka sądów egzystencjalnych jest tematem, który już występował (choćby u Jacquesa Maritaina czy Mieczysława Krąpca³). Także kwestia doświadczenia podmiotowego i przedmiotowego jest zagadnieniem wprost z filozofii Maritaina⁴. Nie są to więc tematy całkiem nowe. Jednak sposób podejścia do nich i próba wykorzystania właśnie na terenie antropologii filozoficznej pokazuje, że dla niektórych znanych już tematów można znaleźć nowe, ciekawe i skłaniające do dyskusji rozwiązania.

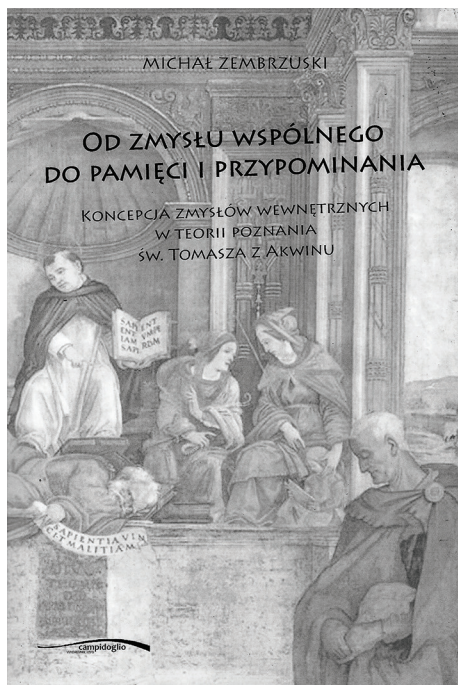
Warto jednak pamiętać, że samo łączenie fenomenologii z tomizmem w książce Wojtyły wzbudziło swego czasu szereg ożywionych dyskusji (zarówno pochlebnych, jak i krytycznych) między fenomenologami i tomistami w odniesieniu do tej publikacji⁵. Zdaje się, że nie doprowadziły one do metodologicznego pogodzenia obu stron. Życzę więc Piotrowi Mazurowi, aby jego propozycja stała się mostem łączącym na terenie filozofii człowieka oba wymienione środowiska.

² Por. A. Andrzejuk, *Tomizm fenomenologizujący Antoniego B. Stępnia*, „Rocznik Tomistyczny” 5 (2016), s. 397–406.

³ O sądach egzystencjalnych pisze M. A. Krąpiec na przykład we wprowadzeniu do swojej *Metafizyki*. Zob. M. A. Krąpiec, *Dzieła*, t. VII, *Metafizyka*, Lublin 1995, s. 19, 23.

⁴ J. Maritain, *Pisma filozoficzne*, tłum. J. Fenrychowa, Kraków 1988, a także: tenże, *Distinguer pour unir ou Les degrés du savoir*, Paris 1946.

⁵ Sam Wojtyła do wszystkich uwag wobec swojej książki odniósł się w roczniku „Analecta Cracoviensia”, zob. „Analecta Cracoviensia” (1973–1974) 5 – 6.

Michał Zembrzuski

*Od zmysłu wspólnego do pamięci
i przypominania. Koncepcja
zmysłów wewnętrznych w teorii
poznania św. Tomasza z Akwinu*

Warszawa 2013

Michał Zembrzuski poświęcił swoją książkę wydobywaniu z różnych tekstów św. Tomasza jego koncepcji poznania zmysłowego. Tę starannie zrekonstruowaną teorię, ukazał w jej rozwoju w myśli Akwinaty na tle platońskiej i arystotelesowskiej tradycji filozoficznej i skonfrontował z obrazem tomistycznej teorii poznania zmysłowego, jaki możemy znaleźć u przedstawicieli różnych odmian tomizmu (Wolfson, Black, Klubertanz, Mercier, Siwek, Krąpiec). Pozwoliło to na zarysowanie metafizycznej i teoriopoznawczej perspektywy dla Tomaszowej koncepcji zmysłów wewnętrznych.

Wydawnictwo „Campidoglio” – www.naszestrony.eu/campidoglio

Nota o Autorach

Artur Andrzejuk – prof. dr hab., prof. zwycz. Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (UKSW), na którego Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej kieruje Katedrą Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej oraz Sekcją Historii Filozofii. Autor szeregu publikacji z zakresu filozofii i teologii średniowiecznej, tomizmu, etyki i klasycznej filozofii człowieka. Interesuje się problematyką uczuć, sprawności i cnót moralnych, relacji osobowych. Jest uczniem Profesora Mieczysława Gogacza.

Izabella Andrzejuk – dr, wykładowca w Wyższej Szkole Stosunków Międzynarodowych i Amerykanistyki oraz Wyższej Szkole Komunikowania Politologii i Stosunków Międzynarodowych. Wielokrotnie wygłaszała wykłady i referaty w Londynie na zaproszenie PUNO, IPAK-u oraz PON UJ (Polskiego Ośrodka Naukowego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Londynie). Jest autorką wielu artykułów o tematyce filozoficznej. Zainteresowania naukowe: historia filozofii (arystotelizm, tomizm, filozofia polska); filozofia, etyka, klasyczna teoria człowieka, filozoficzne podstawy mistyki. Napisała książkę pt. *Filozofia przyjaźni. Tomasz z Akwinu* (Warszawa 2007).

Karolina Ćwik – mgr, magister teologii, doktorantka w Katedrze Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej UKSW. Przygotowuje rozprawę doktorską na temat filozoficznego rozumienia *Verbum Incarnatum* w tekstach św. Tomasza z Akwinu. Laureatka Nagrody im. Prof. Mieczysława Gogacza za pracę magisterską pt. *Przyrodzona i nadprzyrodzona wizja szczęścia w ujęciu św. Tomasza z Akwinu*, która powstała pod kierunkiem ks. dra hab. T. Stępnia. Jej zainteresowania naukowe skupiają się wokół metafizyki Akwinaty, relacji wiary i rozumu oraz etyki. Jest członkiem Stowarzyszenia Teologów Moralistów.

Kingsley C. Ekeocha – is a doctoral student of the John Paul II Catholic University of Lublin (KUL). He holds a bachelor's degree in philosophy and theology from the Pontifical Urban University Rome and a master's degree in philosophy from KUL. He is currently researching on realistic cognition with particular reference to the thoughts and works of Mieczysław A. Krąpiec.

Jacek Grzybowski – ks. dr hab., prof. UKSW. Adiunkt na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej UKSW i wykładowca na Papieskim Wydziale Teologicznym w Warszawie. Autor książek i artykułów naukowych z dziedziny filozofii polityki, filozofii kultury i historii filozofii. W swoich pracach podejmuje problematykę filozoficznych inspiracji i źródeł współczesnych zagadnień kulturowych i cywilizacyjnych. Ostatnio opublikował: *Byt, tożsamość, naród. Próba wyjaśnienia formuły „tożsamość narodowa” w perspektywie metafizyki* (Kęty 2012); *Myśl filozoficznie – myśl politycznie! Analiza i ocena historycznokulturowych racji filozofii polityki* (redakcja, Warszawa 2013); *Cosmological and philosophical world of Dante Alighieri. The Divine Comedy as a medieval vision of the universe* (Frankfurt am Main 2015);

Natalia Herold – mgr, absolwentka prawa i administracji na Uniwersytecie Gdańskim (lic.) i Uniwersytecie Warszawskim (mgr). Interesuje się filozofią klasyczną, a w niej szczególnie etyką i pedagogiką.

Richard Kalka – Ks. dr, Centre de Recherche Philosophique Saint Thomas d'Aquin (Paryż). Obronił rozprawę doktorską na temat statusu ontologicznego relacji międzypersonalnych na Uniwersytecie Paryż IV Sorbona. Wykładał filozofię tomistyczną na Uniwersytecie Paryż XII (Creteil) w latach 1981-1985.

Marcin Karas – prof. dr hab., historyk filozofii - pracuje w Zakładzie Filozofii Polskiej Instytutu Filozofii UJ. Prowadzi badania z historii idei i z filozofii średniowiecznej, jest autorem ponad 180 publikacji. Ostatnio zajmuje się głównie kosmologią wczesnonowożytną i filozofią dziejów. Opublikował m. in. książki: *Koncepcja czasu w pismach Williama Ockhama* (Kraków 2003), *Natura i struktura wszechświata w kosmologii św. Tomasza z Akwinu* (Kraków 2007), a także prace: *Z dziejów Kościoła. Ciągłość i zmiana w Kościele rzymskokatolickim w XIX i XX wieku* (Sandomierz 2008), *Integryzm Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X* (Kraków 2008), czy też *Historiozofia Teilharda de Chardin wobec tradycyjnej myśli chrześcijańskiej* (Kraków 2012), liczne artykuły (45) oraz przekłady (43).

Jakub Kośka – ks. mgr, absolwent Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku. Tytuł magistra uzyskał na Wydziale Teologicznym UMK w Toruniu. W 2013 r. skierowany na studia na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej UKSW w Warszawie. Obecnie doktorant w Katedrze Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej. Przygotowuje rozprawę,

w której analizuje dorobek prof. Wiktora Wąsika, ze szczególnym uwzględnieniem jego koncepcji historii filozofii polskiej, a także wpływu arystotelizmu na kształtowanie się polskiej myśli filozoficznej. Uczestniczy w konferencjach, publikował m.in. w „Ateneum Kapłańskim” i „Studiach Pelpińskich”.

Tomasz Pawlikowski – dr hab., prof. Wyższej Szkoły Edukacji Zdrowotnej i Nauk Społecznych w Łodzi, absolwent ATK, doktor UW. Autor czterech książek o tematyce filozoficznej. Ostatnią była monografia *Prawda następstwem istnienia. Problem prawdy w interpretacji św. Tomasza z Akwinu*, Wydawnictwo (Lublin 2013). Ponadto autor jednej książki historycznej, kilkudziesięciu artykułów naukowych, 127 haseł w Powszechnej Encyklopedii Filozofii i 32 w Encyklopedii Filozofii Polskiej, a także ponad 20 pomniejszych publikacji (hasła w Encyklopedii Katolickiej, Wielkiej Encyklopedii PWN, recenzje).

Mateusz Penczek – dr, absolwent psychologii i filozofii na Wydziale Filozoficznym UJ. Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie filozofii uzyskał w 2010 r. na Wydziale Filozoficznym UJ na podstawie rozprawy „Wola i intelekt w filozofii Tomasza z Akwinu”. Adiunkt w Zakładzie Pedagogiki Specjalnej w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Ewa Agnieszka Pichola – mgr, absolwentka Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej UKSW. Obecnie doktorantka, kontynuuje badania w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Przygotowuje rozprawę, w której analizuje dorobek Dietricha von Hildebranda z perspektywy obecności wątków modernistycznych w pismach niemieckiego fenomenologa. Interesuje się zagadnieniami z pogranicza metafizyki i psychologii, a dokładnie filozoficznych podstaw koncepcji psychologicznych i antropologicznych aspektów prawdy. Publikuje, uczestniczy w konferencjach, tłumaczy w j. angielskim.

Jan Pociąg – inż., magister teologii. Obronił rozprawę doktorską w Instytucie Filozofii UJ na temat związków filozofii ks. prof. Tadeusza Wojciechowskiego z odkryciami fizyki i biologii dwudziestego wieku (2017). Autor artykułu „Piotra Semenki próba odnowy filozofii klasycznej” (RT 5(2016)). Uczestnik X Międzynarodowego Kongresu Ontologicznego w San Sebastian (2012), gdzie wygłosił referat „The Wave-Corpuscle Duality of Matter and the Nature of the Universe”. Jego zainteresowania naukowe skupiają się wokół

aktualizacji tomizmu w oparciu o współczesny obraz świata opracowany przez nauki przyrodnicze. Jest członkiem Sodalicii Świętej Jadwigi Królowej.

Michał Zembrzusi – dr, adiunkt w Katedrze Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej UKSW. Pracę doktorską poświęcił tematyce zmysłów wewnętrznych w koncepcji św. Tomasza z Akwinu. Interesuje się problematyką epistemologiczną w starożytności i średniowieczu, a szczególnie problematyką pamięci i teorią intelektu możliwościowego i czynnego. Jest współredaktorem książek w serii „Opera Philosophorum Medii Aevii”. W jej ramach w 2012 opublikował autorską monografię zatytułowaną: *Tomasz z Akwinu. Komentarz „O pamięci i przypominaniu”*.